

УДК 378.015.31:7(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-196-142-146

ПРИБОРА Тетяна Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3508-3382>

e-mail: pryborat@gmail.com

ЕСТЕТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти та можливості на основі партнерства не лише учнів, а їхніх батьків і самих учителів. Відтак, естетичний розвиток особистості майбутнього педагога, формування у нього естетичних ідеалів, смаків і потреб, вироблення здатності сприймати, переживати й оцінювати прекрасне у природі, житті, мистецтві та праці набуває нового значення, оскільки саме педагог виступає медіатором і координатором партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми естетичного виховання відображені в дослідженнях О. Бурова, М. Верба, І. Баранюк, Б. Лихачова, В. Разумного, І. Долецької, А. Зись, Є. Квятковського, Д. Козлова, М. Киященко, І. Лазарева, С. Мельничука, Б. Мадрімова, Г. Падалки, Ю. Пастухова, О. Рудницького, О. Радул, Т. Танько, О. Ткаченко, а також зарубіжних авторів – Г. Айзенка, М. Бредслі, О. Денак, В. Кенника, Ф. Лін, Х. Ло, Дж. Лой, Ф. Паркер та ін.

Формуванню естетичних смаків студентів загалом присвячені роботи В. Вертегел, Ю. Орел-Халік, Н. Калашник, Н. Попович та ін.

На питання естетичного розвитку та формування естетичної культури і смаків у майбутніх учителів звертали увагу у своїх працях вітчизняні дослідники В. Баннікова, Т. Бабенко, Н. Басаревої, Н. Гатеж, Л. Гончаренко, Т. Довгої, О. Коробко, С. Мельничука, В. Радкіна, В. Ячменєвої та ін.

Аналіз існуючої науково-педагогічної літератури показав, що незважаючи на охоплення науковцями досить широкого кола проблем у даній царині, питання вивчення навчального потенціалу дисциплін професійної підготовки для забезпечення естетичного виховання студентів педагогічних закладів вищої освіти, можливості його ефективного використання в

новітніх умовах висвітлена не у повній мірі.

Метою статті є висвітлення естетичних можливостей дисциплін професійної підготовки студентів Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка за спеціальностями 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка на факультеті педагогіки та психології освітній процес спрямований на стимуляцію естетичного розвитку особистості і характеризується наявністю наступних взаємопов'язаних складових: формування естетичної свідомості, розвиток потреби та вміння в здобувачів будувати своє життя за законами краси, утвердження ідеалів краси у всіх сферах діяльності.

Важливим завданням естетичного виховання на факультеті є формування естетично-художніх смаків, гідного естетичного ідеалу та культури почуттів, а також підготовка майбутніх фахівців до здійснення естетичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

У навчальних планах спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта враховано необхідність формування культурної компетентності та системи знань студентів з сутності, психолого-педагогічних засад, принципів, правил, методів, прийомів і форм естетичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Розглянемо детальніше естетичні можливості освітніх компонентів професійної підготовки зазначених спеціальностей. Зазначимо, що всі навчальні дисципліни впливають на формування культурної компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовності використовувати отриманий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями [3].

Безпосередньо естетичному вихованню приділяється увага на освітніх компонентах «Образотворче мистецтво з методикою керівництва в д/з», «Теорія і методика музичного виховання в дошкільних закладах», «Художня праця та основи дизайну», «Музичне виховання та основи хореографії з методикою навчання». В процесі їх опанування художньо-творча діяльність студентів сприяє набуттю емоційно-чуттєвого досвіду через різні види мистецтва. Здобувачі навчаються розрізняти засоби виразності та елементи художньої мови характерні для музичного, образотворчого, театрального і хореографічного мистецтва. Цікавим видом діяльності з дисципліни «Художня праця та основи дизайну» (к. пед. н. Котелянець Ю. С.) є створення естетично привабливих розвивальних іграшок для дошкільників.

Студенти III–IV курсів починають застосовувати методику естетичного виховання в роботі з дітьми на практиці. Вони вчать самі, а потім навчають і своїх вихованців експериментувати з відомими техніками художньо-творчої діяльності, звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами та поєднувати їхні елементи для втілення ідеї в художньому образі. Важливим аспектом є підготовка майбутніх фахівців до розпізнавання дітьми власних емоцій від сприйняття мистецьких творів, вибору малечою творів і видів художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою [2].

Дисципліна «Музичне виховання та основи хореографії з методикою навчання» спрямована на ознайомлення з основами теорії та методики музичного виховання, методикою вивчення хореографічних фігур, з'єднань та композицій, формування уявлень про сучасну систему музичного виховання й освіти. Опановуючи методику музичного виховання дітей, студенти формують навички та творчі уміння організації процесу музичної освіти та розвитку дітей, розвивають координацію прийомів задля досягнення музикальності й виразності виконання.

У процесі вивчення дисципліни (старший викладач, відмінник освіти України Шарапова Т. А.) студенти готують відеоматеріали, на яких презентують власні творчі доробки: самостійно створені танцювальні композиції, записи фрагментів уроків для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, постановочні роботи.

Дисципліни мовно-літературної галузі «Дошкільна лінгводидактика», «Дитяча література» та «Культура мовлення та виразне читання» впливають на розвиток естетичного смаку майбутніх фахівців. Естетична насолода

при сприйнятті художніх творів створює «ефект причетності» до творчості митців. Так, під час вивчення курсу «Дитяча література» (доцент Федотова С. О.) проводяться тренінги з виразного читання віршованих творів і казок. Студенти засвоюють «творче бачення», «творче ставлення», «підтекст: емоційний, смисловий», вчать передавати різноманітні почуття. Тренувальні вправи сприяють усвідомленню студентами властивостей власного голосу і розвивають його силу, висоту, діапазон; темп, політ, звучність, рухливість. Під час читання поетичних творів українських авторів (Тараса Шевченка, Лесі Українки, Ліни Костенко, Дмитра Павличка) студенти навчаються робити психологічні та граматичні паузи (короткі, довгі), логічні наголоси, підвищувати або знижувати тон голосу з урахуванням розділових знаків.

Ознайомлення здобувачів з культурно-історичною, культурною і педагогічною спадщиною Кіровоградщини та, зокрема, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка відбувається в ході вивчення курсу «Вступ до спеціальності» (доцент Прибора Т. О.). На I–II році навчання студенти знайомляться з історією краю, його найвідомішими природними та архітектурними пам'ятками. Крім цього значна увага приділяється також особливостям місцевого фольклору, поетичної та прозової творчості, традиціям і звичаям Кіровоградщини, творам народного мистецтва, скарбам пісенного, танцювального, декоративно-прикладного мистецтв.

Під час вивчення дисциплін «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки (загальної та дошкільної)», «Педагогіка дошкільна», «Педагогічна творчість», «Теорія та методика співпраці з родинами», «Основи педагогіки та дидактика», «Теорія та методика виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічні технології в початковій школі» відбувається формування творчоактивної особистості, здатної сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті та в мистецтві, жити та діяти «за законами краси». У студентів формується потреба в естетичному самовихованні й самоосвіті, розширюється їхній естетичний світогляд, удосконалюється здатність адекватно оцінювати предмети мистецтва, уміння здійснювати естетичне виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Ефективним у формуванні культурної компетентності та підготовці до здійснення естетичного виховання вихованців є предмет

«Теорія та методика виховання», що спрямовується на оволодіння майбутніми фахівцями способами організації естетичної діяльності, їх ознайомлення з різними формами та методами виховної роботи з дітьми, спрямованими на вирішення завдань естетичного виховання. З метою формування системи професійних компетенцій, що стосуються організації естетичного виховання, в умовах дистанційної освіти професор Ткаченко О. М. та викладач Андросова Н. М. практикують націлений перегляд кінофільмів та мультфільмів, відеозаписів занять і уроків, мікрОВикладання, створення студентами відео з різних видів педагогічної діяльності. Це дає студентам можливість поглиблювати знання щодо виразності природи, естетичності поведінки, удосконалювати спроможність розрізнити естетичне в різних об'єктах навколишньої дійсності, створювати естетично привабливі для дітей різного віку сюжети, монтувати навчальні відео та критично їх оцінювати, привчає майбутніх фахівців у галузі освіти бачити естетичне в узгоджених діях, отримувати задоволення від різних видів художньо-творчої діяльності тощо.

«Відточити» вміння з педагогічної техніки допомагає дисципліна «Основи педагогічної майстерності» (професор Ткаченко О. М.). Студенти навчаються знаходити оптимальні рішення у складних педагогічних ситуаціях, зберігаючи при цьому витримку і самовладання, ідентифікувати емоції та керувати емоційними реакціями, ефективно впливати і вміти коректно висловлювати власні думки.

Другокурсники серед найулюбленіших називають вправи спрямовані на відображення власної емоції, зважаючи на реальний емоційний стан, показ емоцій за допомогою пантоміми, передачу емоцій за допомогою зміни голосу, налагодження зорового контакту, «оживлення уявних картин» за допомогою звуків, артикуляційні вправи («Стовпчики», «Спущений м'яч», «Сходи») та вправи на дихання.

Професор Ткаченко О. М. наголошує на важливості формування краси педагогічної дії, оскільки це допомагає ефективніше впливати на учнів і батьків, взаємодіяти з педагогічним колективом. Викладач, спираючись на досвід видатних педагогів, навчає майбутніх фахівців прийомам, які б викликали у вихованців естетичне задоволення від процесу взаємодії.

Одним із цікавих напрямків роботи з курсу «Основи педагогіки та дидактика» (доцент Баранюк І. Г.) є вивчення досвіду передових педагогів Кіровоградщини ХХ ст.,

зокрема В. О. Сухомлинського. Студентам пропонується ознайомитися з його творами, вибрати найцікавіші методи та форми роботи, спрямовані на естетичне виховання дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

З «Історія педагогіки (загальної та дошкільної)» (професор Радул О. С, викладач Андросова Н. М.) важливим видом роботи є опрацювання першоджерел зарубіжних і вітчизняних педагогів присвячених проблемам естетичного виховання, наприклад педагога-гуманіста епохи Відродження Ф. Рабле, французького соціаліста-утопіста Ш. Фур'є, українського просвітителя-гуманіста, педагога ХVІ ст. Г. Сковороди, українського педагога першої половини ХХ ст. С. Русової.

Крім того, в процесі ознайомлення з педагогічним досвідом майбутні фахівці створюють відео сюжети, електронні журнали та презентації з історії педагогіки, в яких дотичного розкриваються проблеми естетичного виховання. При їх розробці робиться акцент на естетичність графічного дизайну (символіку, шрифти, орнамент, фото), музичний супровід (знаковий звук та фонову музику), підібраний відповідно до епохи та країни, й манеру подачі інформації. Викладачі, крім змісту роботи, звертають увагу і на якість графічного дизайну в межах оцінювання співвідношення тексту й зображення (композиційна площина, морфологія візуального об'єкту, текстура, фактура, об'єм, рельєф, простір і якість) та відповідність музичного супроводу (зміна настрою музики залежно від інформації та для підкреслення сенсу написаного). Фактично, студенти не тільки ознайомлюються з досвідом естетичного виховання найвидатніших педагогів, а й як дизайнери розв'язують весь комплекс завдань від створення й розвитку ідеї і концепції продукту до кінцевої візуалізації.

Предмети математичного циклу, зокрема «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень» (доцент Нікітіна О. О.) розвивають мисленнєві операції, навчаючи майбутніх педагогів коротко і точно висловлювати свої думки та достовірно описувати предмети. Важливою особливістю математики є наявність великої кількості творчих завдань, які презентуються через віртуальну інтерактивну дошку Padlet.

З дисципліни «Основи природознавства з методикою викладання в закладах дошкільної освіти» (доцент Мартін А. М.) студенти створюють цікаві, естетично привабливі електронні проекти, в яких розкривають актуальні проблеми природничо-екологічного

спрямування актуальні для сучасного суспільства та особливо для майбутнього підростаючого покоління.

У межах викладання зазначених дисциплін відбуваються покази з педагогічної майстерності, зустрічі з письменниками, відвідування художніх галерей, виставок, краєзнавчих, меморіальних, художніх музеїв, історичних пам'яток, театральних вистав, концертів тощо.

Щорічно з предмету «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання» (викладач – Шарапова Т. А.) студенти четвертого курсу беруть участь у заході, що організовується Кіровоградською обласною бібліотекою для юнацтва імені Євгена Маланюка на тему «Театральне мистецтво Кіровоградщини та історія створення театру ім. М. Л. Кропивницького», та відвідують щорічне Всеукраїнське свято театального мистецтва «Вересневі самоцвіти» у с. Хутір Надія Кіровоградської області. Цього року здобувачі для виконання одного з завдань самостійної роботи мали можливість обрати за своїм уподобанням одну з 25 вистав від театрів з усієї України, серед яких шість прем'єрних.

Зазначимо, що відбувається поступове ускладнення видів діяльності в процесі викладання дисциплін. На першому курсі студенти беруть участь в колективній творчій діяльності, навчаються дотримуватись правил творчої співпраці та ділитися з іншими враженнями від сприйняття мистецтва та творчої діяльності. На другому – починають залучатися до індивідуальних і колективних творчих проєктів. Прикладом є дисципліна «Дошкільна педагогіка» (доцент Прибора Т. О.), на якій практикується такий вид діяльності як «Живі картини». Студенти індивідуально, у групах чи фронтально «оживлюють» картини відомих іноземних та вітчизняних художників відповідно до тематики курсу.

Трирічний досвід діяльності Прибори Т. О. за даною методикою дозволив виділити п'ять видів робіт:

1) *просте статичне «оживлення» картини* – точне відтворення студентами композиції картини на фотографії;

2) *ускладнене статичне «оживлення»* – відтворення студентами композиції картини на фотографії. Контекст пов'язується з сучасними реаліями сучасного життя;

3) *просте динамічне «оживлення»* – точне відтворення студентами композиції картини на відео з подальшим руховим розвитком сюжету (тривалість відео 1–3 хвилини);

4) *складне динамічне «оживлення»* –

точне відтворення студентами композиції картини на відео з подальшим озвученим розвитком сюжету (тривалість відео 1–3 хвилини);

5) *складне «оживлення»* – відтворення студентами композиції картини на відео з подальшим озвученим розвитком сюжету відповідно до сучасних проблем і реалій (тривалість відео 3–5 хвилини).

Під час проходження виробничих практик «Педагогіка в групах дошкільного віку» та «Педагогічна у школі» (професор Котелянець Н. В.) практичним видом роботи є самостійне створення студентами розвивальних книжок для дошкільнят та фільмів про їх використання.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Дисципліни професійної підготовки мають значний потенціал як для формування естетичної особистості студента, так і для його підготовки до естетичного виховання дітей. Зміст предметів дозволяє продовжити формування естетичних поглядів, естетичних смаків, культури спілкування та навичок здобувачів з оцінки власної творчості за визначеними орієнтирами, сприяє розвитку художньо-образного та асоціативного мислення.

Подальшого дослідження потребує проблема застосування інноваційних методів, прийомів і видів роботи з естетичного виховання при вивченні дисциплін педагогічного циклу в практиці закладів вищої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (затверджено наказом міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33). [Електронний ресурс]. URL:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Державний стандарт початкової освіти (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

3. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (Наказ від 25 лютого 2004 р. № 151/11. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text

REFERENCES

1. *Bazovyi component doshkil'noyi osvity. (Derzhavnyi standart doshkil'noyi osvity) (zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12.01.2021 r. № 33)* [Basic component of pre-school education (State Standard of Pre-school Education) (approved in the order by the Ministry of

Education and Science of Ukraine dated by Jen. 1 2021 № 33)].

2. *Derzhavnyi standart pochatkovoyi osvity (u redaktsiyi postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 lyunya 2019 r. № 688)* [State Standard of Primary Education (as drafted in the decree by the Cabinet of Ministers of Ukraine dated by Jul. 24 2019 № 688)].

3. *Kontseptsiya khudozhno-estetychnoho vykhovannya uchniv u zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh (Nakaz vad 26 lyutoho 2004 r. № 151/11)* [The concept of artistic and aesthetic education of students in comprehensive schools (Decree by the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by Feb. 26 2004 № 151/11)].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПРИБОРА Тетяна Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: історія педагогіки, дошкільна педагогіка, педагогіка початкової школи, педагогічна ергономіка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PRIBORA Tetyana Oleksandrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pre-School and Primary School Education, Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: history of pedagogy, pre-school pedagogy, primary school pedagogy, educational ergonomics.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2021 р.

УДК: 378.016:811.162.1'23'243

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-196-146-151

РАНЮК Оксана Петрівна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8859-9254>

e-mail: oksana.raniuk@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО ОВОЛОДІННЯ ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ ЯК ІНОЗЕМНОЮ СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Методика навчання іноземних мов не існує ізольовано, вона пов'язана з багатьма іншими науками (філософією, фізіологією, психологією, мовознавством, педагогікою та ін.), орієнтуючись на встановлені ними закономірності. Важливим є, на нашу думку, відображення психологічних закономірностей у методиці викладання польської мови. У наш час є значна кількість робіт присвячених психологічним аспектам засвоєння іноземної мови, однак здебільшого розглядаються окремі аспекти. Ми прагнемо узагальнити попередні здобутки науковців та вказати загалом, що впливає на вивчення польської мови студентами-філологами. Саме у цьому полягає *актуальність* цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням психологічних та психолінгвістичних чинників засвоєння іноземної мови займалась значна кількість науковців, серед яких варто виокремити В. Арт'юмова, Б. Беляєва, Л. Виготського, І. Зимню, М. Жинкіна, О. Леонтєва, О. Лозову та ін. Особливості інтелекту, вольової та емоційної сфер студентської молоді досліджували Е. Клімов, І. Кон, Г. Костюк, П. Якобсон та інші науковці, у

працях яких ідеться про психологічні передумови формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців.

Мета статті – узагальнити попередній досвід науковців і визначити психологічні та психолінгвістичні чинники ефективного оволодіння польською мовою як іноземною студентами-філологами у ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час роботи зі студентами викладач повинен уміти використовувати психолінгвістичні та психологічні знання, зокрема оперувати основними поняттями цих наук, що дає змогу знайти оптимальні методичні шляхи для вивчення предмету. Основним завдання викладача є розвиток та вдосконалення комунікативно-мовленевих здібностей, опанування студентами знань та навичок підготовки і виголошення публічної промови, складання необхідних для майбутньої професійної діяльності текстів різних жанрів. Тому виникає необхідність чіткого розуміння викладачем механізму виникнення мови, який вивчається психолінгвістикою. Також важливо знати психологію юнацтва, щоб зрозуміти, як краще розвинути ті чи інші вміння під час вивчення іноземної мови у закладі вищої освіти.

Методика вивчення іноземної мови